

CULTUUR TE OOSTENDE GEDURENDE DE BEZETTING 1940-1944

door François COOPMAN

VERANTWOORDING

In dit artikel is het niet de bedoeling de cultuur van de oorlogsjaren te eren of af te keuren. En zeker niet te beoordelen noch te veroordelen. Vooraanstaande geschiedenisschrijvers hebben dit fenomeen reeds uitvoerig beschreven terwijl het gerecht op zijn manier deze zaak heeft aangepakt.

Ik meen te weten dat er in onze "Plate" nog geen enkel artikel is verschenen i.v.m. dit onderwerp; na 58 jaar is dit nog steeds een taboe-onderwerp dat de "Plate" scribenten en heemkundigen links hebben laten liggen en volledig genegeerd is. We willen geen etterende wonden terug openen doch aan de hand van enkele interessante bronnen een klein stukje Oostendse geschiedenis reconstrueren. De oorlogsgeschiedenis, ook de negatieve kant, heeft haar rechten, vind ik.

Het is niet mijn bedoeling een volledig relaas van de culturele manifestaties, die plaats grepen in onze stad, op papier te zetten. Dat laat ik over aan een student geschiedenis die met dit onderwerp een zeer interessante verhandeling zou kunnen tot stand brengen. Dit is echter maar één van de onderwerpen die nog moeten onderzocht worden. Ook collaboratie, verzet, Winterhulp, visserij, corporatie (1) en repressie moeten nog aan bod komen. Wie van onze oudere stadsgenoten zal zijn archief van onder het stof halen en ter beschikking stellen voor publicatie in "De Plate"? Wel is waar heeft wijlen Richard VERBANCK, notoire heemkundige, zijn persoonlijke ervaringen i.v.m. de visserij en de corporatie te boek gesteld in "Ter Cuere", het jaarboek van de Bredense Heem- en Geschiedkundige Kring. Maar dit is zelden gebeurd in zijn genre.

Mijn aandacht gaat naar één culturele manifestatie die plaats greep in onze stad en uitvoerig beschreven werd in "Het Laatste Nieuws" van 28 oktober 1941. Die krant was gedurende de oorlogsjaren onder toezicht van de Duitse bezetter, de redactie in handen van aanhangers van de Nieuwe Orde.

□ □ □

Een Nieuwe Vlaamse Kultuurraad (2) werd op voorstel van secretaris-generaal voor Openbaar Onderwijs, Marcel NYNS, ingesteld in oktober 1941. Kapelaan Cyriel VERSCHAEVE (3), onderpastoor te Alveringem, werd aangesteld als voorzitter, een functie die hij aanvaardde met toestemming van zijn bisschop Mgr. LAMIROY. In zijn hoedanigheid van voorzitter nam hij, in Vlaanderen, deel aan talrijke culturele manifestaties, waaronder één ingericht te Oostende door het Kunstenaarsgild (4).

Onze stad was geen onbekende voor de priester-dichter C. VERSCHAEVE. In zijn jonge jaren had hij vriendschap gesloten met priester-leraar Robrecht, Hendrik DE SMET (1875-1937), zoon van een Oostendse reder. Samen brachten ze verschillende vakanties door in Oostende en omstreken. Samen wandelden ze aan de Oosteroever van de haven, langs zee en strand tot aan Bredene en terug.

Zelfs in onze visserij vindt men zijn naam terug. In de maand november 1936 liep de 0.347 "Cyriel Verschaeve" van stapel op de werf van Beliard. Traditiegetrouw werd deze plechtigheid bijgewoond door talrijke prominenten uit de visserij- en zeevaartmiddens en lokale overheidsdiensten. Het woord werd eerst gevoerd door de directeur van de werf, nadien door de heer BAELS, gouverneur van West-Vlaanderen, en tenslotte bedankte kapelaan VERSCHAEVE de rederij VERHAEGHE-DANEEL voor de eer die hem te beurt viel. Het vissersvaartuig werd voortgestuwd door een diesel Deutz van 245 PK en had een netto inhoud van 37,03 Ton, bruto 114,34 Ton.

VERSCHA EVE's eerste gedicht "De Noordzee" werd gepubliceerd in 1894. Hij ondertekende het gedicht onder de schuilnaam "Zeemeeuwe". Op 2 augustus 1897 vertrok hij met een reisbeurs naar Jena, Duitsland, voor een 3 weken durende cursus "Elementarkurs in Deutscher Sprache für Ausländer". Een tweede reisbeurs van 250 Fr. werd hem toegekend in 1901. Ditmaal met bestemming Marburg voor een 3 weken durende cursus "Ferienkurse für Ausländer und einheimische Akademiker". Met de jaren werd VERSCHAEVE een priester-leraar die uitstekend de Duitse taal beheerste. Zijn liefde voor de Duitse romantiek, de Germaanse cultuurpolitiek en de "German way of life" zou hem in de loop van de tweede wereldoorlog leiden tot een radicale collaboratie.

Op eigen aanvraag eindigde hij zijn ambt van priester-leraar aan het College van Tielt en werd benoemd (4 november 1911) tot kapelaan (onderpastoor) te Alveringem. Het was in dit dorp, op enkele kilometers van de frontstreek, dat hij de eerste wereldoorlog zou beleven. Hier was hij getuige van de wantoestanden in het leger, zeker wat betreft de taaltoestanden, die uiteindelijk aanleiding gaven tot de Vlaamse Aktie, de zogenaamde "Frontbeweging". VERSCHAEVE zette zich aan het schrijven, verspreidde talrijke pamfletten en strooibiljetten die de taaltoestanden aanklaagden. De verspreiding van deze "demoraliseerde" geschriften in de legereenheden gaf aanleiding tot betogingen van misnoegdheid door de Vlaamse soldaten en de legerleiding trad krachtdadig op tegen die "troebele polemieck". Het regende cachotstraffen, gevangenisstraffen of overplaatsing naar een strafcompagnie in de bossen van de Orne (Frankrijk) waar de soldaten werden tewerkgesteld als slavenarbeiders.

De Staatsveiligheid "mikte" nu op het hoofd van VERSCHAEVE, "un activiste acharné", vroeg een huiszoeking aan (op zoek naar anti-belgische documenten) alsook zijn overplaatsing naar Frankrijk. Dit werd echter geweigerd door de toenmalige premier Charles de BROQUEVILLE. VERSCHAEVE nam nu een nog radicaler houding aan en zond een Vlaamse soldaat over naar de Duitse lijnen (6).

Na de oorlog werd de kapelaan door Mgr. WAFFELAERT op het matje geroepen wegens zijn anti-belgisme, zijn medeleven met de verdrukte Vlaamse soldaten en zijn overdreven Vlaamsgezindheid. De bisschop besloot met "maakt gij schone verzen en houdt U met geen politiek bezig"!

Op 10 mei 1940 werd België opnieuw aangevallen door het Duitse leger en VERSCHAEVE vreesde opgepakt te worden door de Rijkswacht. Maar hij stond niet op de lijst der "verdachten", opgesteld door de Staatsveiligheid en ontsnapte aan internering in een Franse gevangenis (7).

Na de capitulatie van het Belgisch leger stortte hij zich nu volledig in de culturele, politieke en militaire collaboratie. "Ik ben geen lid van de Algemene SS Vlaanderen (8) maar met mijn hart ben ik er bij". Bij de Duitse inval van Rusland was het hek nu helemaal van de dam. Hij

bezwoer iedereen deel te nemen aan de heilige oorlog tegen het Communisme. Met grote emotie steunde hij de werving voor het Oostfront. "Deutschland dienend, dienen Sie Flandern" werd zijn leuze.

HET LAATSTE NIEUWS

De Kunstenaars en de Zee

Cyriel Verschaeve richt zich tot de Oostendsche Kunstenaars

PLECHTIGE OPENING VAN DE TENTOONSTELLING VAN HET KUNSTENAARSGILD TE OOSTENDE

In de bovenzaal van de « Scala », Van Iseghemlaan, te Oostende, werd de tentoonstelling geopend van het Kunstenaarsgild, dat onder leiding staat van den beeldhouwer Daan Devriendt. Een groot aantal belangstellenden was opgekomen. De aankondiging dat onze grootste nationale dichter Cyriel Verschaeve er het woord zou voeren was er niet vreemd aan.

Onder de aanwezigen bemerkte men de hh. Bulckaert, gouverneur der provincie; Lambrecht, algemeen kunstleider voor de kust; Daan Devriendt, voorzitter van het plaatselijk Gild; H. Devriendt, dienstdoende burgemeester van Oostende; schepenen Boudolf, Van Coillie en Smissaert, gemeentesekretaris Surmont, hoofdkommissaris Goethals, enz.

De Duitsche Weermacht was vertegenwoordigd door den Kreiskommandant Major Hoffman, uit Brugge; Obertleutenant Ritter von Herlingbrunne, en talrijke officieren.

De rekening die hij daarvoor diende te betalen werd hem op 8 december 1947, bij verstek, voorgelegd door de krijgsauditeur van Brugge. "Zijn verpletterende morele verantwoordelijkheid tegenover de studerende jeugd, de oproep om de wapens op te nemen, reeds vóór de veldtocht tegen Rusland verdient de zwaarste straf, nl. de doodstraf met de kogel".

Zijn vlucht op 01 september 1944 naar Duitsland belette de uitvoering van de straf. Eigenaardig genoeg werd op zijn uitlevering aan België nooit aangedrongen.

-
- (1) De Corporatie; de hoofdgroepering voor vis- en visserijproducten die met tien andere hoofdgroeperingen beheerd werd door het Ministerie van Landbouw en Voedselvoorziening (secretaris-generaal Emile DE WINTER).
 - (2) Belgisch Staatsblad van 13 oktober 1941.
 - (3) Cyriel VERSCHAEVE, geboren te Ardoorie op 30 april 1874, gestorven te Solbad Hall (bij Innsbruck, Oostenrijk) in ballingschap op 8 november 1949.
 - (4) De kunstenaarsgilde ging er in 1943 nog prat op dat er 3000 kunstenaars aangesloten waren en het aantal groeide naarmate de oorlog vorderde.
 - (5) Robrecht Hendrik DE SMET (1875-1937) had schitterende studies gedaan aan het O.L.Vrouwe College van Oostende, primus perpetuus en laureaat maar ook agitator. Op 1 november 1891 had hij in het College een studentenbond gesticht, de Sint Pietersgilde, met aan de eerste bestuurstaafel Hendrik BAELS, toekomstig schepen, gouverneur, minister en schoonvader van Leopold III.
 - (6) Carlos VAN SANTE deserteerde in de nacht van 4-5 mei 1918 in opdracht van VERSCHAEVE. Hij was een geestelijk kind van VERSCHAEVE en was in februari 1918 naar Rome gereisd om in een privé audiëntie aan Paus Benedictus XV documenten te overhandigen, hem door VERSCHAEVE en de Frontbeweging bezorgd.
 - (7) Talrijke rexisten, Vlaamse Nationalisten, Communisten en Duitse joden werden beschouwd als "verdachten" en werden in onmenselijke omstandigheden gedeporteerd en opgesloten in Franse gevangenissen en interneringskampen. Een aantal verdachte landgenoten en vreemdelingen werden gedeporteerd naar het eiland Man (G.B.).
 - (8) In tegenstelling tot het Vlaams Nationaal Verbond (V.N.V.) dat streefde naar een zelfstandige Dietse staat (Vlaanderen-Nederland-Frans Vlaanderen) was de Algemene SS Vlaanderen een organisatie die propaganda zou voeren voor de aanhechting van Vlaanderen bij Duitsland.

BRONNEN

1. "Kapelaan Verschaeve" door Romain VAN LANDSCHOOT.
2. "Flamenpolitik en aktivisme" door Lode WILS.
3. "De Houthakkers van de Orne" door K. DIDDEN.
4. "Het taboe van Vlaanderen" door Willy MOONS.
5. "Het bloedbad van Abbeville" door VAN GYSEGEM.
6. "Naar Engeland gedeporteerd" door C.H. VLAMYNCK.
7. "Edward Poppe en de Vlaamse Beweging" door F. VANDEVELDE.
8. "België bezet 1940-1944" door E. VERHOEYEN.